

מקבילות לקסיקליות בטקסטים מתורגמים בין השאלה לשינוי

(עברית כמודל)

المكافئات القاموسية في النصوص المترجمة بين الاقتراض

والتعديل (اللغة العبرية انموذجا)

مدرس مساعد / مثنى محمد عبيد

جامعة بغداد كلية اللغات / قسم اللغة العبرية

Dictionary equivalents in translated texts between borrowing and

modification

(Hebrew as a model)

Muthana Muhammad 'abeed

Department of Hebrew

College of Languages / University of Baghdad

DOI 10.58564/MABDAA.62.1.2023.254

Summary

The scientific study of language in general and translation in particular constitutes a major element in the application of a special strategy such as borrowing or modification when choosing appropriate lexical equivalents for meaning in translating a text (the source language) and conveying clarity of understanding in (the target language), as long as that understanding is related to phonology, morphology, and grammar. And the significance in translating it from the source language and applying it as it is in the target language. Thus, it is necessary to shed light on the basic features in the use of both strategies when translating a text from Hebrew into Arabic and vice versa, in an attempt to determine which is closer to revealing the peculiarities of dictionary equivalents that lead to facilitating meaning and ease of understanding.

To achieve this, the researcher used the comparative descriptive approach to reach a realistic analysis in dealing with the data of each of lexical borrowing or lexical change and the extent of their compatibility or differences in conveying the meaning and clarity of understanding for the recipient. **Keywords: Dictionary equivalents, translated text, source language, target language, linguistic borrowing, modification.**

الملخص

تشكل الدراسة العلمية للغة بعامة والترجمة بخاصة عنصرا رئيسا في تطبيق استراتيجية خاصة كالاقتراض أو التعديل عند اختيار المكافئات القاموسية المناسبة للمعنى في ترجمة نص ما (اللغة المصدر) وإيصال وضوح فهمها في (اللغة الهدف)، طالما أن ذلك الفهم يرتبط بعلم الأصوات، وعلم الصرف، والقواعد والدلالة في ترجمته عن اللغة المصدر، وتطبيقه كما هو الحال في اللغة الهدف. وبالتالي لابد من تسليط الضوء على السمات الأساسية في استخدام كلتا الاستراتيجيتين عند ترجمة نص ما من اللغة العبرية إلى اللغة العربية وبالعكس في محاولة لتحديد أيهما أقرب في كشف خصوصيات المكافئات القاموسية المؤدية إلى تيسير المعنى وسهولة الفهم. لتحقيق ذلك استعان الباحث بالمنهج الوصفي المقارن للوصول إلى تحليل واقعي في التعامل مع معطيات كل من الاقتراض المعجمي والتغيير المعجمي ومدى توافقهما أو

اختلافهما في ايصال المعنى ووضوح الفهم لدى المتلقي. الكلمات المفتاحية: المكافئ (القاموسي)، النص المترجم، اللغة المصدر، اللغة الهدف، الاقتراض اللغوي، التعديل.

מקבילות לקסיקליות בטקסטים מתורגמים בין השאלה לשינוי (עברית כמודל)

המחקר המדעי של השפה בכלל והתרגום בפרט מהווה מרכיב מרכזי בשימוש באסטרטגיות מיוחדות כמו שאילה או שינוי בעת בחירת מקבילות מילוניות מתאימות למשמעות בתרגום טקסט (שפת המקור) והעברת בהירות הבנה (שפת היעד), כל עוד הבנה זו קשורה לפונולוגיה, מורפולוגיה ודקדוק. והמשמעות בתרגום משפת המקור ויישומה כפי שהוא בשפת היעד. לפיכך, יש צורך לשפוך אור על המאפיינים הבסיסיים בשימוש בשתי האסטרטגיות בעת תרגום טקסט מעברית לערבית ולהיפך, בניסיון לקבוע מה קרוב יותר לחשיפת המוזרויות של המקבילות המילון המובילות למשמעות הקלה. וקלות ההבנה.

לשם כך השתמש החוקר בשיטה תיאורית השוואתית כדי להגיע לניתוח מציאותי בהתמודדות עם הנתונים של כל אחד מהשאלה המילוניות או השינוי המילוני ומידת ההתאמה שלהם או ההבדלים בהעברת המשמעות והבהירות של ההבנה עבור הנמען.

מילות מפתח: מקבילות לקסיקליות, טקסט מתורגם, שפת מקור, שפת יעד, שאילה לשונית, שינוי

1. מבוא

בקרב האוכלוסייה ערבית בפלשתינה ישנה מגמה גוברת לשאול מילים מעברית ולשלבן בשפת האם שלה "ערבית". תופעה זו אינה ספציפית לרמה מסוימת בחברה הפלשתית, אלא מפוזרת בכל הרמות והגילים. זה בולט במיוחד בקרב אקדמאים. שילוב מילים בעברית לערבית או להפך אינו נחשב זר אלא מהווה חלק בלתי נפרד מהשפה המדוברת.

ערבים בפלשתינה (ישראל) באים במגע יומיומי עם השפה העברית והתרבות היהודית הישראלית, לא רק בדיבור אלא גם עם דיאלקטים הכתובים של השפה, כמו הספרותית, המדעית והעיתונאית. כתוצאה מכך, הערבית המדוברת בישראל סופגת כל הזמן מילים מסגנונים השונים של העברית בתחומי חיים שונים (מרעי, 1998).

א. העברית היא כיום המקור העיקרי לחדשנות, לא רק עבור מילים בעברית אלא גם עבור מילים מקוריות באנגלית.

ב. רמת הדיפוזיה והשילוב של פריטים עבריים שונה לפי תחום: בתחומים המסורתיים (כגון קרבה ושמות בעלי חיים) יש מעט השפעה מהעברית. בתחומים מודרניים (כגון תחבורה וחשמל) קיימת שאילה נרחבת מעברית. תחומים מעורבים (כגון שירותי בנייה ובריאות), שהיו קיימים לפני המגע עם העברית, אך חל בהם שינוי כתוצאה ממגע זה, מציגים רמות ביניים מתאימות של שילוב פריטים בעברית. (Ben-Rafael. 1994,p44-45)

ג. רמות הדיפוזיה והשילוב של פריטים עבריים שונים בהתאם למאפיינים החברתיים של הפרט: השכלה ואפשרות למגע מבחוץ הם מקורות ההשאלה העיקריים. המתווכים של התפשטות העברית הם אלה שעובדים מחוץ למקומות מגוריהם וילדיהם, ואלה שהולכים לבית הספר ובעיקר אלה העוסקים בהשכלה גבוהה במוסדות יהודים ישראלים.

למרות שפלסטינים בישראל מחליפים תכופות מערבית לעברית בנושאים רבים (כגון קניות, בנייה, חשמל, בריאות, תחבורה, לימודים), הפריטים המדווחים בלמה זו הם מקרים של הלוואות.

ההשאלה מעברית היא מכל קטגוריות הדיבור. רוב המחקרים מראים (אם כי אין מחקרים מקיפים המראים את תדירות הסוגים השונים בהם נעשה שימוש) ששמות עצם הם המילים השכיחות ביותר המושאלות.

1.1 שאלות המחקר

על פי ההסבר לעיל, שאלות המחקר הנדונות באופן מפורש על ידי החוקר הן כדלהלן:

א- מהן המקבילות המילוניות בהן משתמש המתרגם כדי להעביר את המשמעות הרצויה בטקסטים המתורגמים?

ב- כיצד מיושמת שיטת התרגום על ידי השאילה או השינוי?

1.2 מטרת המחקר

בהתבסס על השאלה לעיל, מחקר זה נועד:

א- לזהות את המאפיינים החשובים הנפוצים בתרגום ביטויים מיוחדים אם בדרך שאילה או שינוי.

ב- לדעת את שיטת התרגום הנכונה כדי לבחור את הביטויים העברים המושאלים מ ערבית

1.3 משמעות המחקר:

ללמוד כיצד לשאול ולשנות מקבילות מילוניות על מנת להגיע למשמעות הרצויה המשיגה את מטרת תרגום הטקסט המקורי.

2. ההשאלה והשינוי הלקסיקלי בטקסטים מתורגמים

מילה מושאלת מתייחסת למילה משפה אחרת שרוב ילידי השפה הקולטת לא יודעים. מקובל להשתמש במילים מושאלות בשמות של אנשים, מקומות, מיקומים גיאוגרפיים... וכו'. למילים האלה צריך בדרך כלל להוסיף מילה קטגורית, שמציינת בבירור אם המילה המדוברת היא שם של אדם, עיר, מדינה, נהר או משהו. לאחר שימוש בביטוי זה פעם אחת, ניתן להשתמש בשם העצם ללא המילה המותאמת מאוחר יותר אם מבנה השפה רואה בשם העצם את הדרך הטובה ביותר לציין את הכוונה בו. בנוסף למילה המותאמת, ישנן דרכים נוספות שבהן ניתן להשתמש במילה המושאלת. (Amara. 1999,p101)

(הפצת): חגיגה הנקראת חג הפסח

(לוי): יהודי מקבוצה בשם לויים

2.1 צורות התמודדות עם אוצר מילים המושאלות מעברית:

חפיפה לשונית אינה מבוססת רק על השאלת אוצר מילים משפה אחרת בעלת אותה הגייה ומבנה, אלא הכותב או הדובר נוהגים לעתים הכפיף אותו לצורות ושיטות מורכבות ומסובכות יותר מאפשרת לו ליצור אוצר מילים או להרחיב את המשמעויות של אוצר המילים

הקיימות, או לתרגם מילים וביטויים נפוצים בשפת המקור ממנה הוא לקוח פשוטו כמשמעו, או לאמץ את המבנה הדקדוקי של שפת המקור (קיא, محمود, ٢٠١٠, ע' ١٦٤) מכאן, ניתן לחלק התערבות או הלוואה ל:

2.1.1 השאלה ללא שינוי

אוצר המילים העברי - ממקור אנגלי - הושאל ללא שינוי, שינוי או תרגום, תוך שמירה על משמעותו וצורתו הפונטית כמו:

אנגלית	עברית	ערבית	מבטא
modern	מודרני	hadith	mudirni
Cement	בטון	'iismant	batun
conventional	קוננוציונאלי	taqlid	Kunfinsiunali
information	אינפורמציה	ma'alumat	إينفورماتسيا
rational	רציונאלי	'aaqlani	ratsiunali

גם כן, יש מילים בעברית הושאלו ללא שינוי, שינוי או תרגום, תוך שמירה על המשמעות והצורה הפונטית כמו:

עברית	ערבית	מבטא
מכבי	firaq riadia	makabi مكابي
דשא	'aushb – najil	dishih ديشه
שירותים	dawrat mayahi- mirhad	shyrutim شيروتيم
בגרות	shahadat 'iitmam almarhalat althaanawia	bijurut بجروت
רמזור	'iisharat almurur aldawyiya	ramzur رامزور

2.1.2 השאלה משונית

המילים המושאלות והגייטן או הבנין המורפולוגי שלהן משוני כדי להקל או להשתלב בשפה הערבית, כמו למשל שימוש בפועל "שפירושו לעקוב, וכאן אנו מוצאים שפועל עברי, זנב, הוא כפוף למשקל אפתעל הערבי, שנועד "עיקוב", או להפוך לחסיד או זנב.

2.1.3 השאלה היברידית

מילה מושאלת, חלק ממנה מתורגם לשפה הערבית, בעוד החלק השני נשאר זהה בשפה הערבית: כמו המילה "karsilujia", המתייחסת להתעניינות בתפקידים ובכסאות המייצגים אותה, והיא תרגום של המילה "כסאולוגיה" (רכס, אלי, 1981, 179-180), שפירושה אותה משמעות. ומשאבת miah כלומר, midakhat ma'i, mahatat dilik כלומר תחנת דלק; "akl taeim" כלומר אוכל מתוק, miqas deši מספרי דשא.

2.2 צורות התמודדות עם אוצר מילים המשונות מעברית

2.2.1 ישנן 48 מילים מושאלות מעברית, אשר שונות פונטית, למשל: "קיבלתי את הגלוש" במקום "תלוש" (תלוש משכורת); או "השופט עשה הערכה" במקום "הארכה" (הארכה, מתיחת הזמן במשחק כדורגל); בבית החדש שלי יש חדר עתום" במקום "אטום".

2.2.2 שינוי מורפולוגי:

הכוונה בשינוי המורפולוגי הוא התאמה של המילה העברית המושאלת לפי המשקל הערבי, כמו: attbl fih (לטפל בו); ma tadhafinish (תדחף אותי); 'azmant fi al'awlām (הזמנתי באולם ו) (yashkhabil) (להעתיק ולשכפל), ו"yadwn fi" במקום הפועל העברי נחע "ו" "דן" בזמן עתיד, שבא בצורת ידון. השאלת הפעלים מעידה על מידת ההשפעה בשפה האחרת.

2.2.3 שינוי דקדוקי:

מערכת סדר המשפטים בעברית מפריעה למערכת סדר המשפטים בערבית, כמו: היכן שאנו מוצאים במשפט הערבי "יש בהשפעה עברית, כמו: "yujad rajul yaqula"... תרגום של "יש איש אומר". ו" yujad hunalik hl lilmushkilati " יש פתרון לבעיה", ערבית נכונה בלי שם

3. ההשאלה והשינוי בעברית

1. ישנן מילים רבות שהושאלו מעברית לערבית ללא כל שינוי, תוך שמירה על צורתן הפונולוגית העברית ומשמעותן. דוגמאות: deši (דשא), širūtīm (שירותים), eisik (עסק), malit (מעלית), bagrūt (בחינת בגרות), šalat (שלט רחוק), otomāt (אוטומטי), הושאלה לעברית ממקורה האנגלי. שימו לב שהצורה העברית מושאלת לערבית ולא לאנגלית.

2. מדובר במילים מושאלות רבות ששוננו כך שיתאימו לפונולוגיה ולמורפולוגיה הערבית, אך משמרות את המשמעות העברית המקורית. (Koplewitz 1990, p 181-95) כמו:

הצורה המתוקנת- ערבית	המילה המקורית-עברית	פרוש
jīt`ṭ`abbal ijšaxbel	Jitapel jišaxpel	Yu'naa b h yansak
jimra	jimrā	tashwih

שימו לב שהמילים המושאלות הן פעלים.

3. ישנן מילים מושאלות מעברית שניתן להשתמש בהן גם עם סיומות בעברית וגם בערבית. השימוש בסיומת כזו או אחרת תלוי במאפיין החברתי של הדובר ובהקשר. אנשים בעלי השכלה גבוהה, למשל, נוטים להשתמש בסיומת העברית ברוב ההקשרים והמילים כמו:

Borrowed word	Borrowed word + Arabic Suffix	Borrowed word + Hebrew suffix	פרוש
tlūš\ ?itlūš	?itluš+āt	tlūš+īm	qasima
masom	masom+āt	masom+īm	hajiz
	māasīm		

לא רק מילים בודדות מושאלות אלא גם ביטויים כמו:

taanāt delek תחנת דלק, בנק דיסקונט bank diskont, i:r tatīt עיר תחתי. (Koplewitz 1990, p 103-104)

5. יש הרבה תרגומי השאלה מושאלים מעברית, אם לסוג המדובר או לכתיבה של הערבית כמו:

עברית	תרגום ערבית בהשאלה	השימוש המקובל בערבית	פרוש
avar et habinah	abar il-imtiān	nağa fi il-imtiān	הוא עבר את המבחן
sagar et haiskāh	sakkar iskāh	imil iskāh	הוא עשה הסכם
gijūs	iksafim	istiqṭāb amwāl	גיוס כסף

6. יש מילים שלא היו קיימות בערבית, והושאלו מעברית כתרגום הלוואה, אלו הם בעיקר מונחים אקדמיים או מדעיים. העברית הושאלה אותן ממקורות רבים, המילים הללו היו מאנגלית וערבית בישראל. ההנחה הייתה שמילים אלו בניבים ערביים אחרים, והושאלו בתחילה מאנגלית (Badeir. 1990, p77-78) כמו:

עברית	ערבית: תרגום הלוואה	פרוש
tahli:x תהליך	sajrūra	תהליך
Mašov משוב	imtiān ?al-mardūd	מבחן משוב
Mipūj מפוי	mash	מדידות

7. חשוב לציין שרוב המילים המושאלות מעברית שומרות את צורות עבריות, משמשות גם בנוסחים מגוונים של כתיבה ערבית בישראל, בעיקר בעיתונים כמו: kupāt olīm, histadrūt, Bagrūt

8. ישנם גם הרחבת המשמעות של מילים קיימות בערבית על ידי השאלה משמעותות חדשות מעברית (العجمي، فالج ٢٠٠٧) כמו:

עברית	ערבית	פרוש
Najad נייד	nakkāl	tilifun khilaywy
biinat sāf	ikhtibar tahdid almustawaa	Bdikat Mikum

9. השאלת פריטים שאינם מוכרים אצל הערבים (Badeir. 1990, p89-90) י כמו:

עברית	ערבית בישראל	ערבית בעולם הערבי	פרוש
Mifakē מפכיה	mufattiš	muwaġġih fanni	מפקח

מנהל	nādir	mudīr	Menahēl
בית ספר יסודי	madrasah	madrasah asāsijjah	
			bēt-sefer jisodi
		almdrasat lthaanawia	בית ספר תיכון
לוה	sabbourah	lou	
lō			
החינוך	wizāratal-tarbijjah wa-	alārat altarbijjah wa-altalim	misrādhainūx ihat

4. המסקנות

ההיבטים הלשוניים של ההשאלה או השינוי המילוני מגלים כי היא לא רק לספק צורך, אלא גם לשמר על הצורה המקורית של שפת המקור והמשמעות בשפת היעד, על ידי תרגום המקבילות המילוניות המושאלות או המשונות של מילים בודדות נוסף ביטויים והאמירות.

- הערבים ב(ישראל) השתמשו ב(מקבילות של שאילה ושינוי מילוני) לצורך שילוב לשוני במקום הטמעה לשונית על מנת לרכוש יכולת לשונית יעילה בשפה העברית מאידך, ולשמר על זהותם, והיא "שפתם האם (הערבית) לעומת זאת.

מילים מושאלות או משונות, במובן שעליו דיבר החוקר, הן חלק ממילון השפה הקולטת. הן מילים משפה אחרת שאין להן משמעות עבור אנשי השפה הקולטת אלא אם כן הם מכירים את השפה האחרת ממנה הגיעה המילה השאלה.

-למילה המושאלת או השונתה אין משמעות אם היא לא מותאמת בצורה מסוימת כדי להשלים את משמעות ההקשר ובכך להוביל למשמעות המילה הנדרשת. אין משמעות ספציפית למילה "עיסאה" אצל המדברין בה, ומילה זו יכולה לשמש כמילה שאולת בשפה אחרת אם יוסיף לה מסווג. כלומר, "נהר" הנהר עישו. למילה המושאלת יש משמעות כלשהי עכשיו, שכן יש לה את המרכיב הסמנטי של שם הסוג : נהר.

-למרות שהשימוש במילה המושאלת או המשונת עשוי לפעמים להיות הפתרון הטוב ביותר להגיע למקבילה מילונית; ישנם סיכונים שעל המתרגם להיזהר מהם. מילה מושאלת היא מילה משפה אחרת. ישנם שני סוגים של מילים לועזיות: מילים שאולה שנכנסו לשפה הקולטת והתמזגו איתה לפני תהליך התרגום, ומילות השאלה שהן חדשות לחלוטין לקוראי השפה הקולטת.

- המתרגם יכול לשמור על (המילה המשתמש בה) כמילת שאולה או כמילת שונה לאחר הצגת המילה עם ביטוי תיאורי, כך שהשימוש בה יתאפשר בלבד בתנאי שההקשר בכל פעם מוזכרת כוללת אותה מידע מספיק למען שמשמעות של מילת שפת המקור אינה אבודה או מעוותת.

5. המקורות

כיל, محمود, ٢٠١٠ מ, التداخل اللغوي العبري في الأدب الفلسطيني المحلي، المجلة، مجمع اللغة العربية ص ١٦٨ .
العجمي، فالح، ٢٠٠٧ دور اللغة في التنميط والتعصب للهوية، جامعة الملك سعود، الرياض، ص ٢٢٩.

179-180 'עמ', העברית האוניברסיטה, מאגנס הוצאת: ירושלים "'המשכילים 1981 רכס, אלי ,

Amara, Muhammad Hasan. 1999a. "Hebrew and English borrowings in Palestinian Arabic in Israel: *Language and Society in the Middle East and North Africa* London: Curzon Press.

Badeir, Salih. 1990. *Positions and Exposure to the Target Language and the Connection between these and Success in Learning a Second Language*, Tel Aviv University

Ben-Rafael, Eliezer. 1994. *Language, Identity and Social Division: The Case of Israel*. Oxford Studies in Language Contact.

Koplewitz, Immanuel. 1990. "The use and integration of Hebrew lexemes in Israel spoken Arabic". *Multilingual Matters* 71. 181-95.

Mar'i, 'Abd Al-Rahman. 1998. "The status of Arabic and Hebrew in the past and the present". *Al-Risala* 7. 257-276.